

ПОЕТИКА ЛІТЕРАТУР СВІТУ

Рубрику «Поетика літератур світу» відкриває стаття доктора філологічних наук, професора А. В. Козлова «Пам'ять, воля, культура як засади таланту, майстерності, геніальності й не тільки», над якою він працював упродовж вересня 2014 року. І хоча автор не зробив висновків у статті, проте останні рядки його роздумів («...адже геній справді живе, діє і творить і, головне, сприймає відгуки та вибухи на його адресу – з розумінням своєї ролі в історії народу й людства, стійко й виховано – без примітивних скандалів, образ тощо») добре підсумовують усе, про що він вів мову у своїй статті.

УДК 82:159.9

Козлов А. В.

*доктор філологічних наук, професор
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

ПАМ'ЯТЬ, ВОЛЯ, КУЛЬТУРА ЯК ЗАСАДИ ТАЛАНТУ, МАЙСТЕРНОСТІ, ГЕНІАЛЬНОСТІ Й НЕ ТІЛЬКИ

Стаття присвячується спробі хоча б окреслити глибину, сутнісну функцію кожної зі складових обох триад і базову природну та суспільну залежність таланту від пам'яті, майстерності від культури, а геніальності – перш за все від сили волі людини.

Ключові слова: талант, пам'ять, культура, геній.

Статья посвящается попытке определить глубину, функцию каждой из составных триады, а также естественную и общественную зависимость таланта от памяти, мастерства от культуры, а гениальность от силы воли человека.

Ключевые слова: талант, память, культура, гений.

The purpose of this article is to attempt to identify the depth and essential functions of each of the components of the two triads: basic natural and social dependences of talent from memory, mastery from culture and genius – from the strength of will of man.

Key words: *culture, talent, genius, memory.*

Безумовно, кожна із поданих у назві категорій – це глобальна й вічна проблема, а тому братися одразу їх тлумачити не слід. Стаття присвячується спробі хоча б окреслити глибину, сутнісну функцію кожної зі складових обох тріад і базову природну та суспільну залежність таланту від пам'яті, майстерності від культури, а геніальності – перш за все від сили волі людини.

По-перше, мільйонолітні міфи про вселенський хаос і порядок, привели сучасних учених до розуміння того, що й справді Всесвітом, галактикою іншою сонячною (чи будь-якою іншою) системою можна назвати лише ту частину вічної та безкінечної й переважно хаотично існуючої містерії, лише ті її частини, котрі, будучи підпорядкованими гравітаційно-доцентричним і гравітаційно-відцентричним та іншим силам і законам, рухаються в напрямках конкретних траєкторій і потоків (у процесі так званого «стиснення до нуля», «пірнання» в «чорні дірки» тощо), котрі «оптом і вроздріб» можна назвати своєрідною «пам'яттю» організованої матерії, елементарні прояви якої використовуються в сучасному виробництві деяких речей.

За зразками і схемами організованого руху часток матерії в мікросвіті молекул, атомів і всіх інших мікрочасток починали діяти й певні живі (віруси) та власне живі одноклітинні організми. Але саме на цьому етапі, переході чи своєрідному «порозі», починаються (з'являються) й принципові зміни (точніше відмінності «пам'яті неживої матерії» від «пам'яті напівживої матерії»), наприклад, практично всі «траєкторії» всесвітів, галактик і будь-яких інших космогонічних систем повністю залежать від загальних законів і закономірностей руху й еволюцій матерії, а «траєкторії» нейронів, позитронів, кю-, мю- та інших. мікрочастин все

більше й більше починають бути залежними від їхніх конкретно-ситуативних взаємовпливів.

Ще складніше відбуваються процеси формування генетичної пам'яті найпростіших живих організмів, і тим більше – складних: вони лише в принципі залежачи від законів і закономірностей космогонії, виживали й постійно пристосовувалися до більш-менш постійних і до неймовірно різномірливих умов, уже тоді формуючи сильні й живучі індивідууми, типи, класи тощо.

Саме на цих етапах трікстерства формувалися первісні (хай і надто елементарні) форми й вияви як індивідуальної, так і групової (видової та ін.) волі – первісних зусиль для забезпечення існування. Складні живі організми й перш за все люди, будучи вже на перших етапах їхнього забезпечення, достатньо стійкою генетичною й нестійкою рефлексивною пам'яттю й приблизно такими ж формами волі до життя, не могли виживати й вижити в «хаосі поведінковому» – паралельно з усім перед цим описаним поступово формувалися й примітивні, але конче необхідні часові, просторові, еволюційні та будь-які інші ситуаційно-змінні регламентації самого їхнього буття.

І якщо якийсь окремо живий індивід чи вид мимоволі поміняє сферу існування, то пристосовуючись до принципово нових умов виробляє й нові «поведінкові схеми» (регламентація буття).

Звідти й повелися культури, культивування культури (рослинного типу) і схеми їх вирощування тощо.

А тому в даному разі категорія «культура» вживатиметься зі значенням «система регламентацій» (або схем поведінки, харчування, одягу, житла, виробництва тощо), а не набір творів мистецтва й т. ін. – вони можуть (та й то не завжди) як наслідки (чи втілення) культурної діяльності людей.

По-друге, дискусії щодо етимології й сучасного змісту складових другої тріади можна вести безкінечно та й наслідки таких здобутків

можуть витися в ще три, додаткові до десятків вже відомих (хай навіть справді науково-концептуальних) тлумачень.

Поставало питання простіше: чи може бути людина схильною до вербальної творчості (і зокрема талановитим письменником) без багатой генетичної та набутої за час життя в суспільстві пам'яті?).

Звичайно, може, адже схильність, натхнення, навіть дар словоплетення (вербоманії) і словомовлення може, начебто, й не підпиратися ні багатством пам'яті, ні ново здобутими знаннями – досить достатньо спрощених умінь і навичок – «балагури», «словобудови», у кращому випадку: «придворні кукольники», «творці хоролів» та «ораторій», поверхові агітатори, а сьогодні ще й успішні «регламентації» – основні «рівні й вершини» саме таких талантів.

Справді талановитим письменником може стати лише та людина, у котрої хист («думка думку підпирає та ще й словом вільно грає») спирається і на генетичну «пам'ять віків» як на систему закономірностей і на знання та головне на глибоке розуміння того, що відбувається в навколишньому суспільному й природному житті; проте, це – «лише запорука, а не гарантія».

Питання друге, чи може стати не зовсім обдарована в галузі вербальної творчості людина письменником-майстром? Звичайно, може: «Поэтом можешь ты не быть, Но гражданином быть обязан». Навіть без дару, без генетичної пам'яті, а лише зі знаннями про той світ, у якому живе така людина, вона може стати і дуже «продвинутим», і відомим митцем слова. І хай вони не завжди були справді та до кінця (в кожному творі) майстерними, але яких вольових зусиль їм усе це коштувало. Тобто, «плодючий майстер» – це перш за все «людина волі».

Правда, першим саме в цьому ряду «найплодовитіших» постає, напевне, графоман.

І талантові, і майстерності потрібна фактично вся (або хоча «майже вся») система (хоча б найважливіших) і не для одного відразу часу, доби, епохи або частини суспільства) регламентацій: некультурний «напівнатуральний» і невихований митець слова може засмітити не тільки

мову й мовлення, думку й мислення взагалі, а й спотворити будь-яку благородну ідею до такого ступеня, що вони здаватимуться людям не просто глупими, а то й потворними (огидними).

І лише той письменник, котрому (хоча б помітно) дано і пам'ять віків, щоб вивести закони й закономірності відтвореного ним життя, правду будь-якому й почати грати будь-яких локальних і можливих злотворців, і культуру бути завжди і скрізь зрозумілим, а головне, конче потрібним може стати (хоча б в окремих творах його спадку) справді геніальним, адже геній справді живе, діє і творить і, головне, сприймає відгуки та вибухи на його адресу – з розумінням своєї ролі в історії народу й людства, стійко й виховано – без примітивних скандалів, образ тощо.

УДК 82 – 1:821.161.2

Анісімова Н.П.

*доктор філологічних наук, професор
Бердянський державний педагогічний університет*

**«МІЙ ПОРТРЕТ НА ТЛІ МОЄЇ ЗГАСАЮЧОЇ ЕРИ»:
ЛІРИКА ТАРАСА ФЕДЮКА ЯК ЯВИЩЕ
ПІЗЬОГО ПОЕТИЧНОГО МОДЕРНІЗМУ**

У статті лірику Тараса Федюка розглянуто як явище пізнього поетичного модернізму. Проведено розмежування між естетичними засадами постмодернізму і пізнього модернізму. Визначено сутнісні поетологічні риси художнього світу Т. Федюка початку ХХІ століття у річищі творчих пошуків поетичної генерації 1980-х років: тяжіння до символістської естетики; сугестивність мислення; перевага філософських мотивів; акцентування топосу Південного Причорномор'я як художньої моделі малої батьківщини. Особливу увагу зосереджено на розкритті екзистенціального дискурсу лірики, пов'язаного з екзистенціалами самотності, відчуження індивіда від світу, вибору або-або тощо. Проаналізовано художні аспекти втілення образів Танатосу й Еросу. Святе Письмо у статті тлумачиться як основний інтертекст поезії Т. Федюка: автор трансформує біблійні мотиви й образи, надає їм сучасного звучання.